

ZBIRKA NOŠNJI SREDIŠNJE HRVATSKE I SLAVONIJE U FUNDUSU ETNOGRAFSKOG MUZEJA SPLIT

MAJA ALUJEVIĆ
Etnografski muzej Split
Iza lože 1
HR-21000 Split

UDK 391+069.01
Izvorni znanstveni članak
Original professional paper
Primljeno: 15. 10. 2001.

Zbog neodgovarajućeg spremišnog prostora, te nedostatka stručnog kadra koji bi je obradio, zbirka nošnji središnje Hrvatske i Slavonije do sada nije bila u cjelosti popisana i sređena. Usljed pomanjkanja izložbenog prostora, Muzej nije bio u mogućnosti iznijeti je iz svoga depoa i učiniti je dostupnom javnosti, pa ovaj tekst predstavlja prvu stepenicu, kako u samoj obradi zbirke, tako i u upoznavanju šire javnosti s ovim manje poznatim dijelom fundusa Etnografskog muzeja Splita.

RAZVOJ ZBIRKE

O d osnutka Muzeja 1910. god. do danas promijenio se u više navrata način sakupljanja muzejske građe, te način na koji se ona obrađuje. Do Drugog svjetskoga rata kriterij za sakupljanje predmeta bila je njegova estetska i umjetnička vrijednost, pa su se zbirke popunjavale po načelu sklonosti ka određenim vrstama predmeta.¹ Zato se pri popunjavanju muzejskog fundusa prvih godina nakon osnivanja, nije težilo zaokruživanju određenih cjelina, a i jedna osoba bavila se proučavanjem više različitih etnografskih tema i područja.² Ova zbirka pristigla je u Muzej najvećim svojim dijelom baš u ovoj ranoj razvojnoj fazi Muzeja.

Prvi i dugogodišnji ravnatelj muzeja, Kamilo Tončić, u godinama pred Prvi svjetski rat sakupljao je ponajprije građu iz srednje Dalmacije. Potom je proširio granice svoga interesa na prostoru tada novostvorene jugoslavenske države. Dobro informiran o stanju na selu, organizirao je i terenska istraživanja s otkupima predmeta. To je vrijeme ponovnog bogaćenja muzejskog fundusa, i prije svega razdoblje u kojemu je najveći dio ove zbirke dospio u Etnografski muzej Split.

Predmeti koji čine ovu zbirku pristigli su u muzej u nekoliko navrata. Prvu grupu predmeta, s područja Hrvatske Posavine, Tončić je otkupio u Zagrebu 1921. godine,³ najvjerojatnije od seljanki koje su prodavale odjevne predmete na centralnoj zagrebačkoj tržnici,⁴ a materijal s karlovačkog područja godine 1937. otkupljen je vjerojatno na isti način.

---

¹ Zato Muzej iz toga razdoblja posjeduje velik broj često istovrsnih predmeta, što je vidljivo iz samog popisa.

² Posljedica toga je nedosljedna i nedostatna popunjenost rubrika u inventarnim knjigama i karticama.

³ Kao opaska zabilježeno u Knjizi inventara.

⁴ U velikom požaru splitske gradske arhive (o čemu svjedoči dr Čulinović-Konstantinović) izgorili su dokumenti i računi iz kojih bismo eventualno mogli saznati gdje je Tončić kupovao predmete iz toga razdoblja. Stoga možemo samo

Slijedeća grupa predmeta pristigla je u Muzej 1941. godine kao dar "Banovinske Poslovnice" u Splitu. Poslovnice su bile organizirane u širokoj mreži radionica, u kojima su žene tkale i izrađivale predmete prema starim, originalnim uzorcima nabavljanim iz svih krajeva zemlje. Pod Tončićevim nadzorom radile su do kraja Drugoga svjetskog rata.

Boraveći na terenskom istraživanju u Baranji 1955. godine, ravnateljica Aida Koludrović, Tončićeva nasljednica, otkupila je šest kompleta baranjske svečane narodne nošnje.⁵ Time je popunjavanje ove zbirke završeno. U kasnijem periodu otkupa materijala s ovih područja nije bilo, a procjene su da ga i neće biti.

ZATEČENO STANJE ZBIRKE

Kompletne dokumentacije i obrade same zbirke do 1999. nije bilo, pa je trebalo napraviti pregled i utvrditi postojeće stanje. Dakle, posao na njoj počinje od nule, što obuhvaća ponovno identificiranje i opisivanje pojedinih predmeta, inventariziranje, razvrstavanje po pojedinim grupama (prema lokalitetu ili vrsti predmeta), kao i sve ostale prateće poslove na stručnoj obradi zbirke. Tome treba pridodati i nedostatak stručnih radova kao i povremenih izložaba, što bi olakšalo i proširilo postojeća saznanja i njihovu stručnu interpretaciju.

Spoznaje i zaključci izvođeni su na temelju oskudnih podataka iz inventarnih knjiga i kartica. Dakle po tom popisu inventirano je 374 predmeta tj. dijelova narodnih nošnji,⁶ nastalih u razdoblju od kraja 19. st. do kraja prve pol. 20. stoljeća, kada je i završeno popunjavanje ove zbirke. Taj broj danas je umanjen za četiri ženska i jedan muški komplet vukovarske narodne nošnje s kraja 19. stoljeća, koji se danas nalaze u fundusu Gradskog Muzeja Vukovar. Naime, još dok je djelovao u progonstvu, vukovarski muzej pokrenuo je akciju obnove svog, u ratu stradalog fundusa. Uključivši se u akciju, Etnografski muzej Split, 1997. godine predao je na trajnu posudbu dotičnom muzeju ove vrijedne primjerke nošnji, potpuno sačuvane i neoštećene, koji se nisu mogli pronaći kako u zemlji tako i u inozemstvu.

Kako znamo da nošnja više nije u aktivnoj uporabi, a da se svaki eventualno preostali primjerak čuva za osobne potrebe, ovaj podatak dodatno potvrđuje njezinu važnost.

PREGLED ZBIRKE

Popis je razvrstan po regijama u pet cjelina, dok se novim saznanjima tijekom daljnje obrade ne utvrdi njihova uža pripadnost.⁷

Pošto je zasada samo manji broj predmeta upisan u bazu podataka pod novim kodnim brojem iz sustava alfanumeričkog identificiranja, prema uputama za identifikaciju predmeta MDC-a iz 1987 godine, još se uvijek koriste i zatečeni stari

---

pretpostavljati da je predmete kupovao između ostaloga i vjerojatno najvećim dijelom na zagrebačkoj tržnici.

⁵ Zaključila sam to iz jedne opaske na njezinim bilješkama s baranjskog terena.

⁶ Na popisu te građe započela sam raditi 1999. god. kad su se konačno realizirali prostorni uvjeti za njezinu inventarizaciju. Naime, nabavkom odgovarajuće opreme za novouređeni depo, predmeti su se napokon mogli iznijeti iz škrinja i kontejnera te adekvatno smjestiti.

⁷ Iz inventarnih knjiga i kartica pod rubrikama mjesta upotrebe i mjesta izvedbe većinom su upisana imena šire regije ili blizine većeg mjesta ili grada.

inventarni brojevi. Stoga sam se umjesto ispisivanja inventarnih brojeva predmeta, odlučila za njihov prikaz prema područjima rasprostranjenja.

I. *Područje* SJEVEROZAPADNE i SREDNJE HRVATSKE
UKUPNO 39 komada

1. 11 kom.
FIZIR (dio oglavlja) – žen.
2. 3 kom.
FIZIRICA (dio oglavlja) – žen.
3. KAPA – žen.
4. 6 kom.
PRIVEZAČ (ukrasna vrpca) – žen.
5. FERTUN (pregača) – žen.
6. OPLEĆE (haljetak) – žen.
7. 2 kom.
RUBAČA (suknja) – žen.
8. LAJBK (prslučić) – žen.
9. SURINA (kaputić, gornji, vuneni) – žen.
10. DŽOHA (kabanica, kao pelerina) – žen.
11. ZOBUNAC (kaputić) – žen.
12. PODREPINA (dio oglavlja) – žen.
13. 3 ženska kompleta sastoje se od:
OPLEĆKA (kratka bluza)
RUBAČE (od krila suknje i prišivanog prslučića)
FERTUNA (pregača)

II. *Područje* KARLOVCA (sela REČICA, ŠIŠLJAVIĆ, DRAGANIĆ)
UKUPNO 21 komad

1. 2 ženska kompleta sastoje se od:
OPLEĆE (haljetak)
KRILA (suknja)
ZASTOR (pregača)
2. 1 muški komplet:
RUBAČA (košulja)
GAĆE (hlače)
3. OPLEĆE (haljetak) – žen.
4. KRILA (suknja) – žen.
5. 2 kom.
ZASTOR (pregača)
6. 2 kom.
RUBAČA (košulja) – muš.
7. PANTALONI (hlače) – muš.
8. PAS (pojas) – žen.
9. 3 fragmenta:
1 fragment sitnog veza
2 fragmenta središnjeg dijela prsa rubače muške košulje
10. 2 kom.
LAJBK (prsluk) – žen.

III. Područje HRVATSKE POSAVINE

UKUPNO 129 komada

1. 6 ženskih kompleta sastoje se od:
OPLEĆE (haljetak)
RUBAČE (suknja)
ZASLONA, ZASTORA (pregača)
2. 1 OPLEĆE i 1 ZASLON kao komplet (nedostaje rubača) - žen.
3. 6 kom.
ZASLON, FERTUN (pregača)
4. 6 kom.
OPLEĆE (haljetak) - žen.
5. 4 kom.
LAJBK (prslučić) – žen. - od sukna
6. KOŽUREC (prslučić) – žen.- od krzna
7. 5 kom.
PAS, KOSMAČ, PRUTAČ našveni (pojas) – žen.
8. 28 kom.
POCULICA (kapica udate žene)
9. 20 kom.
PEČA – spuštanka i glavoveznica (marama) – žen.
10. 9 kom.
PEČE – fragment (marame) – žen.
11. 21 kom.
PACULICA – (dio ženske kapice)
12. 5 kom.
ALOVEC – (dio ženske kapice – ukrasni)
13. 2 kom.
RUBAČA (suknja) - žen.

IV. Područje ISTOČNE SLAVONIJE (Vinkovačko i Đakovačko područje)

UKUPNO 107 predmeta

1. 22 kom:
ŠAMIJA ZLATOM ili ZLATARA (pokrivalo za glavu u obliku trokuta)
2. 28 kom.
MARAMA OKO VRATA – žen.
3. MARAMA ZA GLAVU – žen.
4. 12 kom.
ŠAMIJA ZLATOM ili ZLATARA (sašivena kao kapica)
5. 12 kom.
ZAPREG (pregača) – žen.
6. 12 kom.
POJAS (vezen zlatom) – žen.
7. ŠAMIJA (đendarom - ukrašena staklenim zrcima - perlama u boji)
(sašivena kao kapica)
8. 4 ženska kompleta od:
OPLEĆKA (košulje) i
SKUTA (suknje)
8. 4 kom.
SKUTA (suknja) – žen.
9. RUBINA (košulja i suknja iz jednog dijela) – žen.

10. 2 kom.
- OPLEČAK (košulja) – žen.
12. KAMIZOL (prsluk) – muš.

V. Područje BARANJE (sela Draž i Beli Manastir)

UKUPNO 47 komada

1. 24 kom.
KAPICE - žen.
2. PREGAČICA – žen.
3. ČILIMKA (pregača) – žen.
4. 3 kom.
RUBINA (iz jednog dijela) - od oplečka /košulje/ i krila /suknje/ - žen.
5. 3 kom.
KOŠULJA (rubina) - muš.
6. 3 kom.
GAČE (hlače) - muš.
7. ŠARA (pojas) – žen.
8. 2 kom.
PONJAVKA (pregača) – žen.
9. OTARAK (ručnik)
10. ČARAPE – žen. / 6 pari/
11. ČARAPE – muš. / 2 para/

OSNOVNE KARAKTERISTIKE ZASTUPLJENOG MATERIJALA

Materijal iz ove zbirke možemo svrstati u panonsko etnografsko područje, koje je veće i šarolikije od dinarskog i jadranskog. Razvijena kultura predivog bilja bila je čvrst temelj na kojemu se razvilo raznovrsno i prebogato tkanje. Zbog obilja prediva ove nošnje su prostrane, veoma često i gusto nabrane. Prevladava bijela boja lana, na kojoj se veoma ističu ostale boje, vezovi i šare. To je ono što razlikuje nošnje regija i sela, iako je zbog čestih migracija nemoguće povući čvrstu granicu kojom bi se obilježila isključiva karakterističnost nekog kraja.

Iz popisa je uočljivo kako prevladavaju ženski dijelovi nošnje. Zatim, uočljivo je kako najbrojniju skupinu predmeta čine istovrsni predmeti koji dokumentiraju uzorke veza i vezene građe, a kojima su se ukrašavali pojedini dijelovi nošnje.

Iz pojedinih cjelina (gore razvrstanih), opisat ću samo pojedine dijelove zbirke, kako bi dala uvid na koji način sam prepoznavala i iščitavala osobine pojedinih predmeta na osnovi postojećih nepotpunih i neujednačenih podataka, saznanja i odgovarajućih istraživanja. Opisi pojedinih vrsta predmeta, odnosno kompleta, trebali bi dati bolju sveukupnu sliku o kakvom je materijalu riječ.

Kompleti ženske narodne nošnje sastoje se od tri osnovna dijela, a zastupljeni su u svim grupama ove zbirke u manjem ili većem broju. To su: *opleće* /košulja/, *skuti*, *krila* ili *rubača* /suknja/, te *zastor*, *zaslon*, *zaslen*, *fertun* ili *zapreg* /pregača/. Svima je zajednička osobina da su izrađene od domaćeg platna, bogato ukrašenog tkanim ili vezenim ukrasom. Materijal o kojem je ovdje riječ bio je u upotrebi do kraja prve polovice 20. stoljeća.

Od šest ženskih kompleta koliko ih ima s područja gornje Posavine⁸ (oko Posavskih Brega), samo se jedan komplet razlikuje od ostalih i to po *opleću* zvanom *švabica*. Ona je krojena starinskim načinom, što se vidi iz načina sastavljanja pačetvorinastih ploha platna, iako je *bluza* novog kroja. Ostali su kompleti uglavnom jednaki. Nosile su ih djevojke i mlade žene u prvoj polovici 20. stoljeća, a ističu se bogatstvom ukrasa kod kojeg prevladava crvena boja. Odjevne sastavnice koje, poput ovih, daju cjelovitu odjevnu shemu određenog područja, malobrojne su u zbirci i stoga vrlo dragocjene.

Oglavlja (pokrivala za glavu) s područja Posavine, kao dio tradicijskog svečanog ženskog ruha, značajni su inventar ove zbirke, kako zbog svoje starine i finoće izrade, tako i s obzirom na broj zastupljenih primjeraka. To su *peče* i *poculice*.

Peče su marame za glavu koje su nosile mlade udate žene za velikih blagdana, a u našoj zbirci razlikujemo dva takva tipa *peča*: to su tzv. *peče spuštanke* i *peče glavoveznice*. Sve su one izrađene od prozirne kupovne tkanine. Polazu se na glavu ili se vežu na razne načine, pa je prema tome i raspoređen ukras na njima, koji se ipak uvijek nalazi na rubovima predmeta. *Peča spuštanka* složena je u trokut, te bogato ukrašeni ugao dolazi nad zatiljkom, a tkani rubovi spuštaju se od glave nad ramenima prema naprijed i niz prsa, te oivičuju lice sa strane.⁹ *Peča glavoveznica* je pak vrsta marama koja se veže pod bradom. Marama se složi u trokut tako da centralni ukrasni dio visi nad leđima, te se stranice slože ispod brade

---

⁸ Primjer opisa jednog kompleta (sela gornje Posavine do Siska)

1. *opleće* /haljetak/ inv. br. XV/1344a

Od domaćeg platna s utkanim ukrasom poglavito crvenim pamukom i malo umetnuto tamno modrog. *Opleće* je , čini se naknadno krpano i prekjeno. Široki rukavi s utkanim ukrasom su suženi, a prsa - *prednji stanec* i leđa - *zadnji stanec* od grubljeg su domaćeg platna. Prednji *stanec* po sredini je razrezan, porubljen i kopča se s tri dugmeta. Prsa, leđa i dio ruba rukava gusto su nabrani, učvršćeni *ošvicom* od tanjeg platna i stvaraju vratni izrez. Leđa i prsa složeni su u šire nabore. Rukavi u gornjem dijelu s utkivanim ukrasom, u zapešću su stegnuti kupovnom vrpcom *ošvicom*. Tehnika tkanja *naopačni prebor*.

2. *rubača* /suknja/ inv. br. 1344b

Od domaćeg lanenog platna, tehnika tkanja *naopačni prebor*. Sastoji se od prednje *pole* i dvije i pol zadnje *pole platna*. Prednje *pole* u struku su gusto nabrane. Sve je učvršćeno *ošvicom* od domaćeg platna. Samo je na jednoj strani ostavljen rasporak gdje su na *ošvici* sve prišivene vrpce od spletenog pamuka za vezanje sukne. Prednja pola ima dolje uz širi porub, široku utkanicu s geometrijskim ornamentom. Zadnje *pole* imaju široki utkivani ukras. Između istoga ornamenta četvorina su nizovi stiliziranih cvjetova sa središtem od plavog pamuka. Oko donjeg ruba *rubače* prišivena je ukrasna pamučna traka sa crvenim i modrim ukrasom.

3. *zaslón, zastór* /pregača/ inv. br. 1344c

Od domaćeg lanenog platna, tehnika tkanja *naopačni prebor*. Isto kao i kod *rubače* utkivani ukras s crvenim i malo modrim pamukom sastavljen po ivici tkanja u dvije *pole*. U struku je *zaslón* nabran u uske nabore i učvršćen *ošvicom*. Od istog platna na krajevima *zaslóna* prošivene su vrpce od spletenog pamuka kojima se veže *zaslón*. Oko tri ruba prišivena je isto kao na *rubači* ukrasna kupovna traka. Uz donji rub je širok ukras utkanice, a u središnjem dijelu *zaslóna* isti je ukras kao na *rubači* i rukavima. *Zaslón* je složen u šire *falde*.

⁹ Zato nosi i naziv *peča spuštanka*.

i veže se tako da neukrašeni ostatak stranice ulazi u podvezani dio, dok ukrašeni drugi dio slobodno visi ukrasno *izvuzlan*. Ornament je uglavnom stilizirani biljni motiv, u pravilu cvjetna kitica. Bod koji je najčešće primijenjen na *peči* je *pečki vez*, a ima i primjeraka *plosnog veza*, *obameta*, *ovijanca*. Tehnika tkanja je u *zjev*, *naopačnim preborom*. Ukrašen je izveden raznobojnom svilom i pamukom u crvenoj, crnoj žutoj, plavoj i zelenoj boji. Prevladava crvena boja.

Bez obzira na brojnost *peča* u zbirci, nikada nećemo naći dvije identične. I ovdje je vidljivo da je svaka vezilja u cvjetnu kiticu udahnula dašak svoje vlastite mašte – u variranju šare, u osjećanju boje, u izvedbi boda (Radauš-Ribarić; 1973, IV).

Poculice, kapice udatih žena, također su brojne u zbirci. Izrađene su od čvrstog domaćeg lanenog platna. Dijelovi ukrasnog veza su *paculica* i *alovec*, koji su prišiti na *poculicu*. *Alovec* ili *fizir* je prednji dio na tjemenu, a *paculica* stražnji dio nad zatljkom. Kao i kod *peča*, nikada nećemo naći dvije iste. Ornamenti su geometrijski, te stilizirani biljni. Tehnike su: *pečki vez*, *ovijanac*, *plosni vez*. Ove *poculice* iz zbirke pripadaju selima gornje Hrvatske Posavine, a vremenski drugoj polovici 19. stoljeća.

Ostali popisani predmeti s ovog područja također su pojedinačno vrijedni primjerci tekstilnog rukotvorstva i zaokružuju ovu cjelinu.

Materijal karlovačkog područja regionalno pripada skupini srednje i sjeverozapadne Hrvatske, no ipak je izdvojen kao zasebna cjelina, jer se isključivo odnosi na tri sela ovoga područja (Rečica, Šišljavić i Draganić). Vidljivo je da se ona sastoji od dva ženska i jednog muškog kompleta i pojedinih suvrstica odjevnih predmeta ženske i muške narodne nošnje. Svi su od domaćeg lanenog platna, izuzev dva ženska *lajbeka* /prslučića/, koji su od sukna i jedini su iz bivše «plemenite općine Draganić». Ova grupa predmeta značajna je stoga što joj pripada i jedan muški komplet, a muški kompleti su, kao i dijelovi muške narodne nošnje, opće vrlo slabo zastupljeni u čitavoj zbirci.

Međutim, drugi predmeti iz središnje i sjeverozapadne Hrvatske su malobrojni, necjeloviti i raznovrsnih osobina, tako da im se ne može odrediti zajedničke karakteristike niti pripadnost užoj lokalnoj zajednici. Zato izuzetnu važnost unutar ove grupe čine tri kompleta temeljne ženske odjevne sheme, kojima je određena uža pripadnost. Sastoje od: *oplečka*, *rubache* i *fertuna*, a zavedeni su kao predmeti koji pripadaju Samoboru, Sv. Nedjelji i Zagrebu. Zajedno s predmetima područja Karlovca daju jasniju sliku zbirke ove regije.

Odjevni predmeti s područja Slavonije također brojčano čine veću cjelinu. Iako ne isključivo kao kompleti, svi odjevni predmeti koji su ovdje zastupljeni, dijelovi su svečane narodne nošnje, a zajednička im je osobina da su ukrašeni tehnikom zlatoveza, premda s pojedinim iznimkama. Kompleti koje čine temelj odjevne sheme sastoje se od: *oplečka* /košulje/, *skuta* /suknje/, i *zaprega* /pregače/, i krojeni su od domaćeg pamučnog tkanja. Tek je jedan *oplečak* i jedna *rubina*, *skuta*, kao komplet, primjer ukrasa izrađenog *dendarom*. To su raznobojna staklena zrnca, kojima su izvedeni ornamenti /svjetlije i tamnije crvene i plave boje, te žutim, zelenim i smeđim zrnima, odnosno nizovima staklenih zrnaca kojima su oblikovani motivi/. Ovo osnovno ruho inače upotpunjuje *zapreg* /pregača/, ukrašena *dendarom*, *tkanica* /pojas/, te marama oko vrata, odnosno na ramenima, koja se pravi od svile ili druge tkanine, a najčešće je ukrašena *dendarom*. Ovakvi kompleti oblače se u svečanim prigodama, a nose karakteristike užih predjela Đakovštine. Odijevaju ih djevojke i mlađe žene.

U daljnjem tekstu navedene su tehnike zlatoveza i njegovi motivi, koji se pojavljuju u ovoj zbirci. Gotovo svi zastupljeni predmeti s područja Slavonije nose ovakav ukras i predočavaju mnoštvo tehnika vezenja zlatom. Vezlo se zlatom kao i drugim nitima, i to najviše *plosnim bodom*, *ravnim*, *kosim ili onim rađenim s dva zabočka*. Od svih primjeraka najviše ima *plosnog veza*, ali nisu izostale ni druge tehnike. Tu ima i likova izrađenih bodom *lančanca*, obrisa vezenih *ovijancem*, *rastegnutih križića* ili *prepletenaca*, *veza po broju u katorima*, *veza polaganjem i šivanjem živog zlata (Bouillon)*, *šljokica* ili *pulija* i drugih popratnih elemenata u *zlatovezu*. Ornamenti u zlatovezu pripadaju repertoaru poznatih stiliziranih biljnih i cvjetnih motiva, komponiranih kao grane i loze, cvjetovi, grančice. Od prepoznatljivih likova ističe se: grožđe, žitni klas, hrastov list i žir, tulipan, pupoljak. U ornamentalnom izrazu koji je zajedničko dobro Slavonije, može se prepoznati i u svakom pojedinom primjerku da je ipak svaka vezilja pristupala radu stvaralački i unijela nešto svojega prema vlastitoj spretnosti i ukusu.

Osim gore spomenutih kompleta vezenih i tkanih zlatom, pojedine suvrstice odjevnih predmeta ženske narodne nošnje vezene zlatom su: *rubine*, *skute /suknje/* od bijelih domaćih tkanja i svile, *šamije* ili *zlatare* – pokrivala za glavu, pretežno u obliku trokuta ili složeno u kapice, *pregače* od raznobojnih i raznovrskih svila, te *pojasevi* od raznih tkanina (samta, satena, glota) izvezeni zlatom.

Osim što regionalno ovaj materijal pokriva uže područje (Vinkovci s okolicom i Đakovština), on i po svojim karakteristikama čini jednu homogeniju cjelinu.

Baranja je jedan osebujan prostor u kojem je stvorena osobita nošnja. Etnografski, Barnju dijelimo na Podunavsku i Podravsku, a naš materijal pripada ovoj prvoj.

Temelj ženske odjevne sheme sastoji se od *rubine /duga košulja od domaćeg pamučnog platna/*, koja se sastoji od *oplečka /dio od pojasa prema gore/ i krila /od pojasa prema dolje/*, koji su u pojasu spojeni šavom. U našoj zbirci postoje takva tri primjerka. Navedena osnovna shema ponavlja se i u muškom tradicijskom odijevanju i sastoji se također od *rubine /košulje/ i gača /hlača/*, ali im nedostaje *prsluk*. U zbirci se nalaze tri takva kompleta.

Ostali predmeti također pripadaju svekolikom opremanju ljudskoga tijela. To su: dvije *ponjavke /pregače/* od crvene vune, s utkanom šarom svih boja, a tkane tehnikom u *zjev*. Zatim *čarape* (ženske i muške) ispletene crvenom vunom, koje su na stopalu ispletene glatko, a dalje šupljikavim bodom.

Šara /pojas/ otkan je od meke vune, a ukras je izveden vunom, žutom i bijelom srmom, tehnikom *na dasku*. Dio je ženske narodne nošnje.

Otarak /peškir/ je otkan od bijelog pamuka « *na cedule* », s utkanim pamukom koji čini šare na krajevima. Donji rub s utkanim šarama opšiven je bijelom tvorničkom pamučnom čipkom.

Najbrojnije i najuščuvanije su ženske *kapice*, koje se nose u podunavskim selima kao svečano oglavlje uz blagdansku narodnu nošnju. Izrađene su od baršuna crne boje sa svilenim sitnim biljnim, zapravo cvjetnim ornamentom. Pripadaju tipu *jaspranih kapica po samtu* tj. kapica ukrašenih šljokicama. Uzorak se sastoji od sitnih cvjetića i pupoljaka crvene boje sa zelenim listićima, koji su svrstani u redovima i u razmacima. U tim međuprostorima našivene su obične i plastične *jasprice* srebrne boje. Te su *kapice* imale polualjkasti oblik i bile su napete na *konđu*.

* * *

Iz svega navedenoga uočava se potreba daljnje stručne obrade predmeta iz zbirke nošnji Središnje Hrvatske i Slavonije. Na to upućuje ne samo razvoj zbirke, koja se nije znatnije popunjavala u posljednje vrijeme, već i nedostaci stručne obrade predmeta i publiciranja građe. Ovaj prikaz zbirke zapravo je uvod u buduću muzeografsku i etnografsku obradu predmeta, koji bi trebali omogućiti etnološku komparaciju i analizu.

LITERATURA

Arhiv, Etnografski muzej Split

Čapo Žmegač, Jasna i dr: *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskog puka*, Matica hrvatska, Zagreb 1998

Čulinović-Konstantinović, Vesna: Veze etnografskog muzeja i graditeljske, zanatlijske i umjetničke škole u Splitu, *Sto godina obrtničke škole u Splitu*, Društvo prijatelja kulturne baštine, Književni krug, Split 1993, str.117-143

Eckhel, Nerina: *Vež i tkanje Hrvatske Posavine*, Etnografski muzej Zagreb 1986 /katalog izložbe/

Gjetvaj, Nada: *Narodna nošnja Hrvatske Posavine (Gušće)*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1986

Gušić, Marijana: *Tumač izložene građe*, Etnografski muzej Zagreb, Zagreb, 1955

Ivanković, Ivica: *Hrvatske narodne nošnje*, Multigraf, Zagreb, 2001

Janjić, Stjepan: *Narodne nošnje Karlovačkog područja*, Gradski muzej Karlovac 1979 /katalog izložbe/

Radauš Ribarić, Jelka: *Narodne nošnje Hrvatske*, Spektar, Zagreb 1975

Radauš Ribarić, dr Jelka, Scenczi, Blaženka: *Vežak vezla ... Motivi narodnih vezova Hrvatske*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1973

Šestan, Ivica: *Narodna nošnja Baranje (Topolje)*, Kulturno-prosvjetni Sabor Hrvatske, Zagreb, 1986

EMS' COLLECTION OF TRADITIONAL COSTUMES FROM CENTRAL CROATIA AND SLAVONIA (Summary)

Due to inadequate storage areas and a lack of curatorial expertise, the collection of costumes from central Croatia and Slavonia has not been properly catalogued. A lack of exhibit area, on the other hand, is the reason why the collection has not been made accessible to the public yet. This paper thus presents the preliminary stage in both the collection management and in providing public access to a less-known part of the Museum's holdings.

